

Ба Шурои диссертационии 6D.KOA-001
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025,
Тоҷикистон, ш.Душанбе, хиёбони Рудакӣ, 17)

ТАҚРИЗ

ба диссертасияи Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзуи «Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилаӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ

Мутобиқати диссертасия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертасия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Омӯзиш ва таҳлили масъалаҳои марбут ба ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналмилаӣ ва паҳлуҳои муҳталифи ташаккул ва такомули низоми муносибатҳои байналмилаӣ ҳамчун объекти таҳқиқот бо шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси илмии 23.00.04 - Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилаӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ мутобиқат дорад. Вокеан ҳам, дар замони муосир созмонҳои байналхалқӣ шакли устувори ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва ташкиливу ҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, дар шаклгирӣ сиёсати хориҷии кишварҳо ва фароҳам соҳтани фазои мусоиди ҳамкорӣ миёни давлатҳои муҳталиф нақши муассир доранд. Зухури самтҳои нав дар муносибатҳои байналхалқӣ, рушди босуръати дипломатия ва ҳамкориҳо дар доираи соҳторҳо ва созмонҳои байналмилаӣ, бештар фароҳам гаштани имкониятҳо барои беҳтар амалӣ намудани сиёсати хориҷӣ дар доираи чунин созмонҳо аз болоравии нақши ин субъектҳо дар сатҳи

байналмилалӣ ва низоми муносибатҳои байналмилалии замони мусир гувоҳӣ медиҳад.

Аз ин рӯ, диссертатсияи Рустамзод Завқиддин Рустам дар мавзуи «Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ пешниҳод шудааст, ба шиносномаи ихтисоси илмии 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ, ки аз руи он ба Шурои диссертационӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми ноябрин соли 2021, №311/01 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон раванди бозсозӣ ва ислоҳоти низоми давлатдории миллӣ баъд аз ба даст овардани Истиқлолияти давлатии кишвар бомуваффақият идома дорад, ки сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ қисмати муҳим ва ҷудонашавандаи онро ташкил медиҳад. Дар ҳамин қарина омӯзиш ва таҳлили илмии масъалаҳои марбут ба ташаккул ва такомули баъдии низоми давлатдории миллӣ, муносибатҳо ва ҳамкориҳои байналмилалӣ бо созмонҳои сохторҳои муҳталифи байналмилалии сатҳи ҷаҳонӣ ва минтақавӣ ниҳоят мубрам буда, аҳамияти маҳсусро ба худ касб менамояд. Аз ин хотир, муайян намудани марҳилаҳо ва хусусиятҳои ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ, ҳусусан, ошкор намудани нақши созмонҳои байналхалқӣ дар рушди сиёсиву иҷтимоии кишвари мо яке аз мавзуъҳои муҳимми соҳаи баҳогузории ҳамкориҳои Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ дар самти дохилӣ ва хориҷии кишварамонро дарк намоем. Дар навбати худ нақши созмонҳои байналхалқиро дар рушди давлатҳои алоҳида беҳтар дарк карда бошем. Таҳқиқ ва ошкор намудани паҳлуҳои муҳталифи масъала ҳамчунин

метавонад барои рафъи тасаввуроти манғӣ ва ҳамчунин идеалистӣ перомуни фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ муҳим бошад. Ин ва дигар самтҳои муҳими мавзуи таҳқиқоти диссертационии мавриди назар ба воқеан ҳам мубрам будани он далолат намуда, анҷоми чунин як таҳқиқоти илмии фарогир ва мукаммал аз тарафи диссертант Рустамзода З.Р. ба ҳаллу фасли паҳдуҳои муҳталифи ҳаёти сиёсии Тоҷикистон мусоидат ҳоҳад кард ва натиҷаҳои ба дастомада ҷанбаҳои назариву амалии мавзуро такмил мебахшанд.

Дараҷаи навғонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навғониҳои илмии таҳқиқоти диссертационӣ назаррас буда, ба таҳлили илмии мукаммал бо истифода аз методҳои муҳталифи омӯзиш ва баррасии мавзӯъ асос ёфтааст. Аз ҷумла, мақом ва нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам мавриди омӯзиш қарор дода шуда, дар ин самт монеаҳо ва масъалаҳои ҷойдошта ошкор карда шудаанд. Муаллиф дар асоси муайян намудани мақом ва нақши Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам омилҳои асосии таъсиррасонро гурӯҳбандӣ намудааст; ҷанбаҳои назариявии ташаккул ва инкишофи низоми ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ баррасӣ ва баҳогузорӣ гардидааст; ҳамкориҳои давлат бо созмонҳои байналхалқӣ ва дар ин замина вазъияту дурнамои истиклолияти давлатӣ дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ таҳлил шуда, ин ҳолат мавриди баҳогузории объективӣ қарор гирифтааст; ба таври объективӣ ҷойгоҳи сиёсии байналхалқӣ дар рушди сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ таҳлил ва натиҷагирий шудааст; дар назардошти омилҳои таъсиррасон таҳлил ва вазъияти имрӯзai сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар заминаи омӯзиш ва таҳлили вазъи имрӯзai сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар самти ҳамкориҳо бо созмонҳои байналхалқӣ, инчунин вазъияти иҷтимоиву сиёсии кишвар дурнамои ҳамкориҳои он бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ошкор карда шудаанд. Дар ҳамин замина нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудаанд, дар сатҳи зарурӣ асоснок гардидаанд. Асоснокии

нуктаҳои илмии таҳқиқотро, пеш аз ҳама, бо методологияи таҳқиқот, ки дар соҳтори мантиқии диссертатсия мушоҳида мегардад, инчунин ба воситаи методҳои илмии истифодашуда ифода намудан мумкин аст. Иловатан, муқаммал будани нуктаҳои илмӣ бо адабиёти истифодашуда ва асноди таҳдилгардида асоснок карда шудаанд. Дар диссертатсияи мазкур барои расидан ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот зиёда аз 165 адабиёти илмӣ ва сарчашмаҳои иттилоотии боэътиимод мавриди истифода қарор гирифтаанд, ки як қисмати онҳо ба забони англисӣ мебошад.

Дар таҳқиқоти диссертант Рустамзода З.Р. ҷанбаҳои назарияву методологии ташаккул ва инкишофи акторҳои асосии низоми муносибатҳои байналмилалии замони муосир, нақш ва мақоми Тоҷикистон ҳамчун субъекти комилхуқуқи байналмилалӣ дар ин равандҳо, маҳсусиятҳо ва омилҳои асосии ташаккул, такомул, мушкилиҳо ва дурнамои инкишофи ҳамкории кишвар бо соҳторҳо ва созмонҳои байналмилалӣ дар беҳтар амалий соҳтани сиёсати доҳиливу хориҷии он ва ғайра ба таври муфассал ва аз диidi сиёсӣ мавриди омӯзиш ва таҳлилу таҳқиқи ҷиддӣ қарор гирифтаанд.

Мазмуну муҳтавои диссертатсияи Рустамзода З.Р. аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, шаш зербоб, натиҷаҳо, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар боби аввали диссертатсия, ки фарогири се зербоб мебошад, ба омӯзиши ҷанбаҳои назариву методологии мавзуи таҳқиқот, нақш ва мақоми Тоҷикистон дар низоми муносибатҳои байналмилалӣ, ташаккули низоми ҳамкорӣ бо созмонҳои байналмилалӣ ва доираи фаъолияти онҳо, таҳқими Истиқлолияти давлатии кишвар машғул гардидааст. Дар ин самти таҳқиқот ӯ тавонистааст, ки мактабҳои илмии сиёсатшиносӣ, андешаҳои гуногуни концептуалӣ ва адабиёти илмии ба мавзӯъ даҳлдоштаро таҳлилу баррасӣ намуда, дар заминаи он моҳият ва мағҳуми созмонҳои байналхалқиро ҳамчун воситаи муҳими ташаккул ва инкишофи ҳамкориҳои байнидавлатӣ нишон дидад. Диссертант дар ин қисмат дар асоси омӯзиши амиқ ва таҳлили

масъалаҳои мавриди назар ба чунин хулосаи дуруст меояд, ки созмонҳои байналмилалий ба таҳқими истиқлолияти сиёсӣ ва таъмини рушди устувори кишварҳо мусоидат менамоянд, ба кишварҳои аъзо имконият медиҳанд, ки худро муаррифӣ намоянд, манфиатҳои миллии хешро аз тариқи ҳамоҳанг сохтан ва ҳамгирой бо фаъоляти ин созмонҳо беҳтар дифоъ намоянд. Аз ин рӯ, созмонҳои байналмилалий майдоне ҳастанд, ки дар доираи онҳо ба ҳама давлатҳо, аз ҷумла давлатҳои начандон қудратманд имкон дода мешавад, то сиёсати дохиливу хориҷии худро муваффақона амалий созанд.

Дар боби дуюми диссертатсия, ки низ фарогири се зербоб мебошад, масъалаҳои ҷойгоҳи созмонҳои байналмилалӣ дар рушди сиёсии Тоҷикистон, воқеяти ҳамкорӣ ва ҳамгирои кишвар бо ин созмонҳо, вазъият ва дурнамои инкишофи чунин ҳамкорӣ мавриди таҳқик ва таҳлил қарор гирифтааст. Дар маҷмуъ, муаллиф дар асоси пажӯҳиши густурдаи илмӣ тавонистааст, ки ҷанбаҳои сиёсии ҳамкории Тоҷикистонро бо созмонҳои байналмилалӣ дар раванди ташаккул ва такомули низоми сиёсӣ ва давлатдории миллии он таҳқиқу таҳлил намуда, самтҳои асосӣ ва дурнамои барои боз баланд бардоштани сатҳи ҳамкорӣ ва самаранокии бештари он хулосаҳои илман асоснокшуда ва тавсияҳои амалий пешниҳод намояд. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот ва тавсияҳои амалии муаллиф ба таври мушаххас дар хулосаи диссертатсия пешниҳод шудаанд.

Асоснокӣ ва **эътимоднокии хулосаҳо** ва **тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда.** Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаҳои муаллиф бо методҳо ва методологияи таҳқиқот, бо маводи таҳлилгардида, адабиёт ва сарчашмаҳои илмии истифодашуда ва инчунин радиопазир будани мубрамияти мавзуз асоснок карда мешавад. Адабиёт ва сарчашмаҳои илмии аз ҷониби муаллиф истифодашуда бо мавзуи таҳқиқот робитаи бевосита доранд. Методҳои илмии таҳқиқот, ки диссертати истифода намудааст, низ дар илмҳои сиёсӣ ба таври васеъ истифода мегарданд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои диссертатсия.

Хулосаҳои бадастомада ба ҳалли масъалаҳои марбут ба нақш ва мақоми созмонҳои байналмилалӣ дар рушди давлатҳо, омӯзиш ва баррасии раванди ташаккул ва такомули низоми сиёсӣ ва давлатдории миллӣ, таъйини самтҳои афзалиятнок, мушкиниҳо ва дурнамои чунин ҳамкорӣ ва ғайра мусоидат хоҳанд намуд. Тавсияҳои амалии муаллиф ва хулосаҳои диссертатсия дар фаъолияти вазорату идораҳо ва ташкилотҳои ҷамъиятий ба хотири ҳамкории созанда бо созмонҳои байналмилалӣ метавонанд истифода шаванд. Натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқоти мазкурро метавон ҳангоми омӯзиши фанҳои таълимӣ, аз он ҷумла сиёsatшиносӣ, сотсиология, идоракунии давлатӣ ва сиёсӣ, менечменти сиёсӣ ва ғайра истифода намуд. Дар диссертатсияи мазкур объект ва предмети таҳқиқ дуруст интихоб гардидаанд. Мақсади таҳқиқот ва вазифаҳои он возеху равшан мебошанд ва бо предмети тадқиқот алоқадмандӣ бевосита доранд. Мақсад ва вазифаҳое, ки дар назди муаллиф гузошта шудаанд, пурра ичро гардидаанд. Автореферати диссертатсия муҳтавои асосии таҳқиқотро дар бар мегирад.

Нашири натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандай илмӣ. Вобаста ба мавзуи диссертатсия муаллиф 4 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки ҳамаи онҳо дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандай Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп гардидаанд. Инчунин доир ба мавзуи таҳқиқотӣ довталаби дарёfti дараҷаи илмӣ дар 5 конференсияҳои байналмилалию ҷумҳуриявӣ бо маърӯза баромад кардааст. Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар мақолаҳои илмӣ ва маърӯзаҳои муаллиф дарҷ гардидаанд.

Дар айни замон дар диссертатсияи Рустамзода З.Р. баъзе норасоиҳо низ ба назар мерасанд, ки ба эътибор гирифтани онҳо, аз назари мо, ҳусну қурби таҳқиқоти мазкурро боло мебарад.

1. Диссертант дар доираи мавзуи таҳқиқот созмонҳои мухталифи байналмилалиро дар робита бо ҳамкории онҳо бо Ҷумҳурии Тоҷикистон

мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор дода, онҳоро дуруст “созмонҳои байналхалқӣ/байналмилалӣ” ном мебарад, аммо дар унвони таҳқиқоташ истилоҳи “созмонҳои сиёсии байналхалқӣ” –ро истифода кардааст, ки аз назари мо, чандон дуруст нест, чун ин созмонҳои мавриди назар байналмилалӣ ҳастанд, аммо на ҳамеша сиёсӣ. Сиёсат ва унсурҳои сиёсии ин созмонҳо фақат як самти фаъолияти онҳоро дар бар мегирад.

2. Чуноне ки аз муҳтавои рисола бармеояд, созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар рушди сиёсии Тоҷикистон дар замони соҳибистиклолии кишвар нақши муҳим доранд. Аз он ҷумла, нақши онҳо дар раванди демократиунонии Тоҷикистон муҳим баҳогузорӣ шудааст. Муаллиф дар ин самт ба нақши созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар ташаккул ва рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ ҳамчун унсури муҳимми демократиунонӣ дар Тоҷикистон таваҷҷуҳӣ зарурӣ надодааст. Овардани мисолҳо дар ин самт муҳтавои рисоларо пурратар мегардонид.

3. Муаллифи таҳқиқот раванди ташаккул ва такомули ҳамкории (на “ҳамкориҳои”) Тоҷикистонро бо созмонҳои байналмилалӣ ба се марҳила ба қарори зайл тақсим кардааст: солҳои 1991- 2000, 2001- 2015 ва 2016 то имрӯз. Албатта, ба таври қотеъ ва якson табақабандӣ кардани марҳилаҳои инкишофи таърихӣ ҳамеша баҳсангез аст, аммо бо назардошти воқеияти раванди ташаккули низоми сиёсӣ ва давлатдории миллии Тоҷикистон ба қарори зайл тақсимбандӣ кардани он бештар ба мақсад мувофиқ аст: солҳои 1991-2000, 2001-2010 ва 2011 то имрӯз, чун даҳсолаи аввал (1991-2000) марҳилаи ташаккули ин муносибатҳо буда, маҳз дар солҳои 2001- 2010 (даҳсолаи дуюм) раванди давлатдории миллии Тоҷикистон, таҳқими пояҳои вертикали он ба пуррагӣ анҷом пазируфтааст. Аз соли 2011 ба ин тараф раванди такомулии байдиин ин муносибатҳо ва ҳамкорӣ ҷараён дорад.

4. Җабхাহои мухталифи фаъолияти созмонҳои байналмилалӣ аз тарафи диссертант асосан дуруст баррасӣ ва натиҷагирий шудаанд. Истифода аз имконоти “неруи нарм”, аз ҷумла дипломатияи ҷамъиятӣ ва ҷалби васеи

ниҳодҳои чомеаи шаҳрвандӣ дар доираи ҳамкорӣ бо созмонҳои байналмилалӣ ба хотири ташакқули имич ва пазириши мусбати Тоҷикистон ва муаррифии бештару беҳтари он дар арсаи ҷаҳонӣ аз самтҳои муҳими чунин ҳамкорӣ маҳсуб мегардад, ки, мутаассифона, аз доираи назари муҳаққиқ берун мондааст.

Мувофиқати диссертатсия ба меъёрҳои муқарраргардида.

Диссертатсияи Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзуи «Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналмилалӣ» бо ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба созмонҳои сиёсии байналмилалӣ» бо риояи талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии атtestатсионии назди Президента Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият дароварда шудааст. Дар муқаддимаи диссертатсия ҳама бандҳои пешбинишуда мавҷуданд, номѓӯи адабиёт ва сарчашмаҳои истифодашуда тибқи муқаррароти расмӣ таҳия шудаанд. Матни диссертатсия, асосан бо риояи қоидаҳои сарфу наҳви забони тоҷикӣ таҳия гардидааст. Автореферати диссертатсия мазмуну мундариҷаи пурраи таҳқиқотро дар бар мегирад. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар чор мақолаи илмӣ ва 5 маърӯзаи муаллиф дар конференсияҳои ҷумҳурияни байналмилалӣ инъикос гардидаанд. Мавзуи диссертатсия ва мазмуну муҳтавои он бо ихтисоси илмии 23.00.04 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ мутобиқат менамояд.

Ҳамин тарик, диссертатсияи Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзуи «Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналмилалӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.04 - Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ таҳқиқоти мустақилона анҷомёфта, ба шумор рафта, барои омӯзиши дуруст ва ҳамкории солим бо созмонҳои байналмилалӣ ҷиҳати ташакқул ва такомули низоми сиёсии давлатҳо, таҳқими раванди давлатдории миллӣ, таҳқими амният ва рушди устувор мусоидат менамояд. Диссертатсия аз рӯйи мубрамият ва сатҳи таҳияи худ ба

талаботи банҳои 31-33 “Тартиби додани дараҷаи илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 - июни соли 2021, таҳти рақами 267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 - Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Директори Ассоциатсияи миллии
созмонҳои ғайридавлатии Тоҷикистон,
доктори илмҳои сиёсӣ
Каримов Шамсиддин Турсунматович

М. Шарифов

Имзои Каримов Ш.Т.-ро тасдиқ мекунам.

Муовини директор оид ба масъалаҳои
идорӣ ва муҳосибот Турсунов М.З.

Суроғаи муқарриз:

734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, хиёбони Рудакӣ, 30.
Тел.: +992 935701780, E-mail: shamskarimov14@gmail.com